

Jolanta Trzeźniowska

"Twórczość Bolesława Prusa"

Biuletyn Polonistyczny 30/3-4 (105-106), 87-91

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

który jako gospodarz stwierdził, iż bogaty plon sesji zostanie opublikowany w księdze pamiątkowej.

lipiec 1987

Marta Ruszczyńska

"TWÓRCZOŚĆ BOLESŁAWA PRUSA"

24-25 kwietnia 1987

W 75 rocznicę śmierci Bolesława Prusa odbyła się w Nałęczowie sesja naukowa "Twórczość Bolesława Prusa". Jej organizatorami byli: Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza - Oddział Lubelski, Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski UMCS, zaś współorganizatorami: Towarzystwo Przyjaciół Nałęczowa, Muzeum Bolesława Prusa, Liceum Ogólnokształcące im. S. Żeromskiego w Nałęczowie.

Obrady otworzył S. F i t a (KUL), a następnie J. K u l c z y c k a - S a l o n i wygłosiła referat pt.: "Prus - Sienkiewicz. Dialog i polemika". Referentka zajęła się wzajemnym stosunkiem "wieszczów epoki niepoetyckiej". Analizowała wypowiedzi Prusa o Sienkiewiczu, zawarte w kronikach - recenzjach jego utworów, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wypowiedź o "Ogniem i mieczem". Sienkiewicza potraktowała jako pierwszego kompetentnego krytyka twórczości Prusa, który cenił u autora "Lalki" wrodzony talent, instynktowną umiejętność poszukiwania bohaterów, zaś krytykował m.in. żywość, brak selekcji materiału, kompozycję.

E. P i e ś c i k o w s k i (UAM) przedstawił "Pomysły literackie Bolesława Prusa"; jest to fragment większej całości, dotyczący ineditów pisarza. Badacz, przestudiowawszy ręko-

pisy (notatki i szkice) znalazł m.in. naukowe przemyślenia na temat teorii twórczości literackiej. Prus zajmował się sprawami tematu, definiując go jako zjawisko przedstawione, pomysł fabularny lub tezę, zestawiał także wykaz zjawisk i cech uniwersalnych utworu, pisał o jego kompozycji. Opierając się na późnych notatkach pisarza referent przedstawił przegląd jego pomysłów fabularnych, w tym kilka z dziedziny fantastyki, które jednak nigdy nie zostały zrealizowane.

J. B a c h ó r z (UG) w referacie "O funkcjach starego subiekta w »Lalce«" nawiązując do pozytywnych ocen tej postaci przez innych badaczy, zaproponował nową interpretację postaci Rzeckiego, przypisując mu podobieństwo do pisarza. Nowością jest teza o genologicznym pokrewieństwie pamiętnika Rzeckiego z gawędą (brak chronologii, amorficzność, związki z "Pamiętnikiem starego dziada" Krąszewskiego i in.).

"Filozofia życia Bolesława Prusa w świetle dialogu z czytelnikiem" stanowiła temat referatu E. Ł o c h (UMCS). Referentka zanalizowała dialogowość nowel, opisując je w perspektywie poetyki odbioru, relacji: ja-autora: ty-czytelnika. Wy różniła refleksje bezpośrednio i pośrednio skierowane do odbiorcy. Wiele uwagi poświęciła formułom aforystycznym, traktując je jako źródło wiedzy o filozofii życia i ewolucji poglądów autora "Katarynki". W dyskursie z założonym odbiorcą referentka dostrzegła specyficzny sposób prezentacji filozofii życia Prusa, koncentrującej się wokół cierpienia, starości, śmierci.

B. K r y d a (UW) w wystąpieniu "Utworki Bolesława Prusa w szkole współczesnej" zaprezentowała świat utworów Bolesława Prusa widziany oczami czytelników szkolnych. W swych rozważaniach oparła się m.in. na ankiecie przeprowadzonej w szkołach

podstawowych i średnich w różnych miastach. Wypowiedzi ankietowanych ujawniły protest uczniów przeciwko: przymusowym lekturom, sztywnym interpretacjom, sprowadzaniu analizy tekstu tylko do jego funkcji poznawczych. Twórczość Bolesława Prusa stała się w "szkolnym" wydaniu ilustracją epoki, w której sztuka wprzęgnięta została w służbę ideologii.

"Adaptacje filmowe powieści Bolesława Prusa" omówił J. P l i s i e c k i (UMCS). Uwagę jego zajmowały: ekranizacja "Faraona" Jerzego Kawalerowicza, "Lalki" Wojciecha Hasa, "Placówki" Zygmunta Skoniecznego oraz film Stanisława Różewicza "Pensja pani Latter", zrealizowany na podstawie I tomu "Emancypantek". "Faraona" referent nazwał filmem politycznym, pokazującym walkę o władzę, której zostały podporządkowane inne wątki, a także stylistyka wypowiedzi filmowej. Has w ekranizacji "Lalki" skoncentrował się na wątku erotycznym - referent podkreślił kameralny wymiar obrazu filmowego i operowanie poetyką ekspresjonistyczną. Niezbyt udana okazała się filmowa "Placówka", upraszczająca tekst, oparta na "amerykańskim" schemacie filmów o osadnikach i relacjach swój-obcy. "Pensja pani Latter" zaś mogła zainteresować kameralnością.

S. F i t a (KUL) w referacie "Bolesław Prus a pozytywizm" przedstawił stosunek Prusa do światopoglądu pozytywistycznego, definiując, w jakich znaczeniach Prus używał tej nazwy i jak ją pojmował: jako nazwę kierunku filozoficznego oraz jako etap rozwoju naszego narodu. Autor zajął się również stosunkiem pisarza do filozofii Spencera. Zwrócił też uwagę na postaci uczonych w dziełach Prusa, wyodrębniając uczonego-dziwaka, uczonego-marzyciela i mędrca.

J. T o m k o w s k i (IBL) ("Sennik Prusa") wskazał na pojawiający się często w kronikach i nowelach motyw snu i całą

gamę technik zapisu marzenia sennego: poetykę absurdu, makabreski, burleski, czarnego humoru. Referent postawił pytanie: "Co jest tematem snu życia Bolesława Prusa?" i poprzez analizę zapisu marzeń sennych z kronik i nowel doszedł do przekonania, że jest to problem zachowania, przemiany lub utraty własnej osobowości. Często powracającymi figurami są: wspinaczka, czyli przemiany osobowości, zamknięcie, mające oznaczać jej zwężenie, zacieśnienie, ograniczenie, wędrówka, będąca wzbogacającym poszukiwaniem. Sen w utworach pisarza realizuje się w modelu antyfreudowskim. W snach dokonuje się praca rozumu, ich bohaterowie nadal pozostają rozumni i czujni.

Referat K. S t ę p n i k a (UMCS) "Rewolucja i konstytucja. Bolesława Prusa figury myśli o polityce", zawierał kilka wątków: rewolucja, strajk, socjalizm; obrazy wojny domowej; Rosja, centralizm, biurokracja; rewizje i profecje. Referent analizował obrazy, analogie, metafory, toposy z kronik Prusa, których pisarz używał przy opisie rewolucji 1905 roku. Rewolucja u Prusa to "niepokój", "kataklizm", "epidemia", "powódź" oraz różnorodne postacie choroby - patologia, zakażenie krwi społecznej, obłąd. Rewolucja jest efektem rosyjskiego systemu biurokracji, nieformalności. Rosja to "źle rządzony folwark", w którym brak pracy, postępu i liberalizacji, gdzie obowiązują sztuczne prawa narzucane administracyjnie. Prus opowiada się za konstytucją i reformami bez rewolucji.

G. F i l i p skupił uwagę na humoreskach fantastycznych Bolesława Prusa, dookreślił kategorię "fantastyczności", oddzielając ją od "fantastyki". Analizował motywy fantastyczne w nowelach pisarza.

J. S z c z e ś n i a k (UMCS) zaprezentowała referat dotyczący nowelistyki, a dokładniej wczesnych opowiadań Prusa. Jako temat swoich rozważań wybrała "Wątki detektywistyczne w pierwszych opowiadaniach Bolesława Prusa". Wskazała motywy i wątki charakterystyczne dla schematu powieści kryminalnej, pojawiające się u Prusa.

Jolanta Trześniowska

"JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI, TWÓRCZOŚĆ I RECEPCJA"

18-21 maja 1987

W Białej Podlaskiej, Romanowie i Chełmie odbyła się międzynarodowa sesja naukowa: "Józef Ignacy Kraszewski. Twórczość i recepcja", zorganizowana przez Zarząd Główny Towarzystwa im. H. Sienkiewicza w Lublinie, Zakład Teorii Literatury IFP UMCS w Lublinie, Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną i Muzeum Okręgowe w Białej Podlaskiej, Muzeum J.I. Kraszewskiego w Romanowie, Wojewódzką Bibliotekę Publiczną oraz TWP w Chełmie. W 35 referatach powstałych w 11 ośrodkach krajowych i 8 zagranicznych ukazano autora "Starej baśni" jako pisarza, krytyka i publicystę. Omawiano: zagadnienia twórczości powieściowej, wśród których wyodrębnił się blok referatów podejmujących problematykę powieści historycznych; Kraszewskiego jako krytyka i publicystę; szeroko rozumianą recepcję dzieł pisarza w kraju i za granicą.

W pierwszym dniu obrad po powitaniu gości przez prof. dra Lecha Ludorowskiego, jako pierwszy wystąpił S. B u r k o t (WSP Kraków), który w referacie "Prometeusz, Tyrtej i Syzyf"